

sive sensuum interiorum, sive etiam intellectus, primum dependet ex intensione vel remissione specierum et actuum sensuum exteriorum, quia ubi sunt intensi vel remissi, cæteris paribus, intensiores vel remissiores solent esse actus interiores sensuum et intellectus. Præterea repetitione quoque actuum interiores hujusmodi cognitiones fieri solent perfectiores et clariores. Unde concludendum esse videtur actuum repetitione species sensuum interiorum et intellectus perfici, atque intensiores reddi. Denique in intellectu intensio major aut minor specierum videtur posse provenire ex majori vel minori acumine ac vi agentis intellectus, qui, prout mox probandum erit, intellectualium specierum est causa efficiens. Verum hæc inuisse sufficiat (1).

Utrum species
sint corruptibi-
les, an vero
incorruptibiles.

123. Alia speciei proprietates est corruptibilitas et incorruptibilitas: nempe species intelligibilis est incorruptibilis, sensibilis autem corruptibilis, quemadmodum superius probatum reliquimus (2). Et species quidem exteriorum sensuum, deficiente aut recedente objecto, illico, vel certe paulo post, corrumpuntur; species autem interiorum sensuum diu sæpe durant; sicut constat ex phænomenis imaginationis et memoriæ. Corrumpuntur porro exteriores species, quia videntur naturaliter pendere in conservando ab objectorum, a quibus productæ sunt, actuali influxu, quo proinde deficiente, desinunt esse; interiores autem nequeunt hoc pacto perire, quia constat eas adhuc diu durare postquam objectum aut corruptum, aut certe alio amotum est. Nec vero ut pereant, requirunt adventum contrariæ alterius speciei; cum enim videamus species etiam, quæ contrariæ viderentur, nempe species contrariarum qualitatum v. g. diversorum colorum et sonorum, simul esse in eadem potentia, eo adducimus, ut putemus species intentionalis reapse contrarium non habere. Corrumpuntur autem læsione vel alteratione organi, ut jam superius declaravimus (3). Et hæc sufficiant de speciei proprietatibus: jam ad causas convertenda oratio est.

(1) Cfr. *Arriaga (de anim. disp. 4, sect. 5)*, *Rhodes, disp. 17, quest. 1, sect. 3*, *Dico 3.^a*, *Rubio (loc. cit.)*

(2) Vide supra num. 100, pag. 375 in respons. ad object. 8.^{am}, et pag. 378, in respons. ad object. 8.^{am} *Instabilis*.

(3) Vide num. 100 pag. 378.

ARTICULUS VI

De causis specierum impressarum.

124. Respondendum jam est ad ultimam objectionem ^{Multiplex causa specierum.} ex propositis in fine articuli, ubi causa specierum inquirebatur. Causa quadruplex distingui solet, formalis, materialis, finalis et efficiens; tres vero priores causæ nullum hic facessunt negotium. Sane causa formalis speciei nulla est, quia ipsa est forma et qualitas, potentiam informans. Causa materialis speciei est subjectum, in quo recipitur, et e cujus potentia educitur; nempe intelligibilis speciei causa materialis est intellectus, quem vocant possibilem, seu virtus intellectus formaliter cognoscitiva, speciei autem sensibilis causa materialis est sensus vel organum animatum. Idque intelligendum est de subjecto speciei, quatenus species est, ut ita dicam, in actu primo proximo seu in statu fungendi munere suo; nam species etiam recipitur in medio inter subjectum cognoscens et objectum cognitum diffuso. Causa finalis speciei est primum potentia, cujus accidens est, ac tandem actus cognitionis. De causa efficiente major est difficultas, quæ seorsim tractanda est circa sensibiles et intelligibiles species.

§ I.—SENSIBILIIUM SPECIERUM CAUSA EFFICIENS.

125. Ad tres revocari possunt hac de re veterum scriptorum præcipuæ opiniones. Quidam universim posuerunt nullam speciem sensibilem causari ab objecto, sed ab aliquo sensu agente, vel certe ab intelligentia aliqua, quemadmodum Commentatorem sensisse Paulus Venetus et Javellus (reclamante tamen Zimara) referunt, ac tenuit etiam Augustinus Niphus (1). Alii tribuerunt sensibilium specierum productionem cælorum influxui in virtute intelligentiæ motricis (2). Communis vero sententia tenet objecta ipsa esse

Varie de hac re
sententia:

(1) Apud Suarez, *de anim.*, lib. 3, cap. 9, num. 2.

(2) Apud Suarez, *ibid.*; Joann. a S. Thom., *de anim.* quæst. 6, art. 3, in respons. ad 4.^{am} difficultat. De motrice intelligentiæ recole. quæ in *Cosmolog.* scripsimus, num. 72, pag. 79 seqq.

causas efficientes sensibilibus specierum, si sermo sit de externis sensibus (1); quamquam video aliquam discrepantiam inter patronos hujus communis sententiae; multi enim solum objectum esse causam speciei producentem, alii vero contendunt ipsas species, in parte proximiori mediis ab objecto productas, etiam active juvare, ac concurrere ad productionem specierum remotiorum, ac proinde earum, quae in potentia recipiuntur (2). Plures etiam, quibus favet S. Thomas (3), requirebant praeterea in objecto virtutem aliquam participatam ex influxu caelorum vel ex intelligentia eorumdem motrice (4). Circa sensus autem interiores distingui solent tria genera specierum; aliae sunt insensatae, aliae sensatae, quae vel simplices vel compositae esse queunt. Insensatae, quas multi rejiciunt, dicuntur illae, quibus aestimativa determinatur ad apprehendendas in objectis rationes quasdam externis sensibus impervias (5). Sensatae sunt illae, quae in interioribus sensibus gignunt cognitionum earum rationum, quae prius per externos sensus attinguntur. Quae simplices dicuntur, cum objecta representant, qualia in rerum natura existunt, et ab externis sensibus percipiuntur: tales sunt v. g. species colorum ac ceterarum qualitatum sensibilibus singillatim sumptarum. Species compositae dicuntur, quae ex pluribus simplicibus sensatis coalescunt, ut v. g. species montis aurei; haec enim numquam praecessit in visu, sed tantum montis et auri seorsim, ex quibus phantasia unam

(1) Vide S. Thom. quaest. 78, art. 2; 1 p. quaest. 19, art. 3 ad 1.um; quaest. 84, art. 6; de potent. quaest. 5, art. 8; quaest. de anim. art. 4, ad 5.um; Contr. Gent. lib. 1, cap. 65, Item agens honorabilis...; lib. 2, cap. 57, Sed hoc esse non potest...; Compend. Theolog., cap. 82; de anim. lib. 2, lect. 10, ubi docet cum Aristotele similitudinem potentis sensitivis venire ab exteriori; ibid. lib. 2, lect. 24; lib. 3, lect. 2, ubi scribitur potentiam immutari a sensibili, et ratione hujusmodi immutationis videntem fieri quasi coloratum; etc.

(2) Ita v. g. P. Franciscus Alphonsus Malpartidensis, de anim. disp. 7, sect. 4, num. 56; Lossada, loc. cit. num. 87.

(3) De potent. quaest. 5, art. 8.

(4) Ita v. g. Cojetanus, de anim. lib. 2, cap. 12; Joann. a S. Thom., loc. nuper cit.; Cosmas de Lerma, de anim. 2, quaest. 43.

(5) Vide Psychologiae 1.um vol., num. 189, 190 pag. 795, 798, 802.

composuit (1). Circa insensatarum specierum causas magna est opinionum varietas, prout jam alibi retulimus (2); qua de re nihil statuendum nobis hic erit, donec inferius agentes, de aestimativa, exponamus, quid verisimilium videatur de hujusmodi speciebus insensatis. De sensatis speciebus compositis non magna est inter scriptores sollicitudo: in primis posset aliquis dicere in imaginatione non dari reapse species compositas, sed imagines compositas, v. g. montis aurei, easque produci ex congressu duarum simplicium specierum auri et montis, potius quam ex nova alia specie ex illis composita (3). Alii probabilius cum S. Thoma (4) ponunt unam speciem ex variis compositam; ad quam tamen formandam sufficere videtur ipsa virtus imaginativa, ut postquam singillatim simplicibus speciebus cognoverit montem et aurum, eas in unum conjungendo imaginem exprimat aurei montis. Itaque de simplicibus dumtaxat agendum nobis est. Circa quas communissima opinio tenet gigni per ipsas externas sensationes (5), quamvis haec in quorundam sententia etiam ab ipsis objectis et a speciebus externorum sensuum juventur ad productionem specierum sensuum interiorum (6); forte tamen in quibusdam ex his opinionibus dissensio potest esse magis in vocibus. Re autem ipsa a communi sententia recedit illa, quae probabilis habetur ab Eximio Doctore, docetque species interni sensus a propria hujus virtute gigni; haec itaque

(1) Cfr. Suarez, de anim. lib. 3, cap. 9, num. 5.

(2) Psycholog. vol. 1.^a loc. cit. pag. 802 in resp. Object. 2.^a

(3) Cfr. Mastrius, de anim. disp. 6, quaest. 6, art. 2, num. 183.

(4) 1 p. quaest. 12, art. 9, ad 2.um; quaest. 85, art. 2, ad 3.um; Quodlib. 5, art. 9 ad 2.um; Quodlib. 8, art. 3.

(5) Ita v. g. Rubius (de anim. lib. 3, cap. 3, tract. de sensibus interioribus, quaest. 9), Fonseca (Metaphys. lib. 1, cap. 2, quaest. 3, sect. 8), Molina (In 1.^{am} part. quaest. 1, art. 2, disp. 4), Sylvester Mauri (Quaest. philos. lib. 4, quaest. 49), Izquierdo (Pharus, disp. 1, quaest. 2, num. 142), Rhodes (disp. 17, quaest. 6, sect. 3, paragr. 2), Arriaga (de anim. disp. 4, sect. 4, subsect. 2), Lossada (loc. cit. num. 88), Dupasquier (de anim. disp. 9, quaest. 6, conclus. 3), Franciscus Alphonsus Malpartidensis (de anim., disp. 7, sect. 4, num. 61) etc.

(6) P. Lossada (num. 88), et ut videtur etiam Cosmas de Lerma (loc. cit. quaest. 43) et alii apud Suarez (loc. cit. num. 5).

sententia, quam Commentatori, Nipho, Janduno et Apollinari tribui scribit P. Antonius Rubius (1), sensum quemdam agentem inducit ad producendas species interni sensus, ad exemplum intellectus agentis, a quo ex communi sententia intelligibiles species abstrahuntur a phantasmatis, ut mox videbimus.

126. PROPOSITIO 1.^a *Causa efficiens speciem sensibilem in externis sensibus est ipsum objectum, quod sensatione percipitur: nec proinde necessarius est sensus agens, nec recursus ad virtutem cœlestem nec ad angelos vel ad ipsum Deum, qui species per seipsum producat, ac sensibus imprimat.*

Causa speciei in
externis
sensibus est
ipsum objectum
sensible.

Probatur prima pars: *causa speciei sensibilis in externis sensibus est ipsum sensibile objectum.* 1.º Experimentis illis ac rationibus, quibus supra ostendimus, existentiam specierum pro externis sensibus (2). Illa enim concursum efficientem objecti in actum sensationis tam ineluctabiliter et evidenter probant, ut qui illum vel negaverit, vel in dubium revocaverit, equidem nesciam, ex quo indiciorum manifestiori genere efficientem causalitatem demonstrare valeat. Ergo non magis evincunt existentiam ipsam speciei, quam productionem ejusdem ab objecto factam.

Prob. 2.º Ideo non sufficeret objectum ad producendas species sensibiles, quia hæc essent illo perfectiores vel altioris ordinis; nam hæc fuit ratio, quæ nonnullos ad aliter sentiendum permovit. Atqui species sensibiles non sunt profecto perfectiores objecto, quemadmodum jam probatum est (3). Ergo... Atque hinc,

Sequitur altera pars: *necessarius non est sensus agens nec recursus ad angelos vel ad Deum.* Nam ejusmodi causæ inducendæ non sunt, quando ipsum objectum sufficit ad explicandam productionem specierum; nihil quippe magis consonum rationi, quam ut ipse terminus cognitionis ad eam, si potest concurrere, de facto concurrat. Ergo recurrendum non

quin illi necessarium recur-
vere ad sensum
agentem, vel
ad angelos, vel
ad Deum.

(1) Loc. cit. num. 160.

(2) Vide supra num. 93, pag. 347, 348 seq. q.

(3) Vide supra num. 118, pag. 431.

est ad alias altiores causas. Speciatim vero excluditur sensus agens; quia vel solus vel simul cum objecto produceret ille species. Solus non, tum quia experientia constat concursus efficiens ipsius objecti; tum quia si solus ille produceret species, posset illas pro lubitu producere, atque adeo etiam absente objecto, vel certe in quacumque distantia constituto. Nec simul cum objecto, quia ubi objectum solum sufficit, supervacaneus est concursus agentis sensus, qui proinde gratis fingitur.

Jam quo pacto agant objecta, et utrum objecta sola sint causæ specierum in potentia receptorum, an vero juventur aliqua alia naturali activitate secundum superius relatas sententias. De virtute cœlorum nihil dicendum est, quia nullus videtur necessario admittendus corporum influxus præter lucem ad visuales species. Quanta vero sit lucis efficacia, melius definiri poterit, cum de objecto visus agendum erit.

De speciebus in medio diffusis disputatur, utrum et ipsæ simul cum objecto sensibili ad productionem specierum in potentia efficienter concurrant. Ego rem sic fieri concipio: si experientiam consulamus, oculi non percipiunt objectum nisi radii lucis ab objecto emissi, vel directe vel per reflexionem retinam percillant, nec auris percipit sonos, nisi undæ sonoræ vel directe vel per reflexionem excipiantur in tympano. Quare objectum solum videtur agere, sed non agit nisi virtutem et influxum suum per medium transmittendo, et sic solus ille influxus, qui per medium transeundo sive directe sive reflexe percellit organum, gignet speciem; reliquis vero influxus in cæteras omnes directiones ab objecto dispersus, videtur nullatenus de facto concurrere ad productionem speciei in potentia receptoræ, licet *posset* profecto concurrere, si in quavis alia parte de facto constitueretur potentia.

127. Dices 1.º Species est immaterialis et objecto subtilior, ac proinde perfectior. Ergo nequit ab objecto produci.—Resp. dist. 1.^{am} part. antec. Species est immaterialis, nempe independens a materia in existendo, *neg.*; est immaterialis in modo essendi, quatenus non est modo quantitativo, *conc.* Et *neg.* 2.^{am} partem antecedentis, et consequens.

Dices 2.º Species sensibiles concurrunt ad operationes vitales, ac proinde pertinent ad ordinem ipsum viventium.

vel ad
influxum
specialem cœ-
lorum.

Ergo sunt saltem materialibus objectis perfectiores.—Respond. *dist. antec.*: Species concurrunt ad operationes vitales, tamquam principium aliquod vivens, *neg.*; tamquam principium non vivens, *conc.* Et *neg.* conseq.

Dices 3.º Facile fieri potest, ut objectum exteriori sensu percipiatur, cum jam non existit. Ergo signum est objectum non esse causam speciei; nam nulla res potest causare efficienter, nisi existat. Probatur antec. Sit stella, cujus lux centum annorum intervallo indigeat, ut ad terram perveniat. Si hæc stella statim post sui productionem a Deo destrueretur, post centum annos videri posset ab incolis terræ, nimirum diu post quam esse desiderat stella. Atqui non videretur per speciem a stella productam, siquidem stella supponitur jam non existere.

Respondeo, *neg.* conseq. Stella nempe videretur per speciem ab eadem, non cum non existit, sed quando existebat, productam. Nam cum actio stellæ et species per medium transfundi debuerit, nec ratione distantie pervenire ad oculum potuerit per totum illud centum annorum spatium, ideo prius stella videri non potuit, videtur autem tum, cum species olim per realem ejusdem actionem producta, organum animatum actuare, ac determinate potest. In quo reapse nulla est difficultas contra stabilitam a nobis assertionem.—Et hactenus de causa specierum in externis sensibus: difficilior est quæstio respiciens causam specierum in sensibus internis (1).

128. PROPOSITIO 2.^a Species sensibilis in sensu interno non gignitur ab aliqua virtute activa hujus potentie, nempe a sensu agente, neque a solo objecto, nec a solis externis speciebus, sed ab externa sensatione.

Prima pars: *Species sensibilis in interno sensu non gignitur a sensu aliquo agente.* Probatur ex communi Philosophorum consensu. Ratio vero esse potest, quia ideo requiritur

Species in
interno sensu
non gignitur
ab aliquo actu
agente.

(1) Doctrinam in hac propositione prima propugnatam impugnat nostris diebus S. Thomæ studiosus scriptor cl. Domet de Vorges, qui negat species sensibiles ab objecto produci, sed contendit secundum recentiorum theoriam gigni, peculiari sensu ipsius activitate. (Vide

intellectus agens, quia nec objecta ipsa ob suam materialitatem nec sola phantasmata nec sensationes externæ illarumve species ob eandem rationem proportionata sunt ad producendam speciem intelligibilem. Atqui sensationes externæ, vel, si mavis ita loqui, objecta ipsa mediantibus illis, sufficiunt ad species interiorum sensuum gignendas. Ergo non est admittendus ad hunc finem sensus agens. Major mox patebit: Minor statim probabitur; *Consequentia* vero patet, quia cum internus sensus indifferens sit ad hanc vel illam representationem, determinetur autem, saltem primitus, per externam aliquam sensationem, et proinde mediate ac remote per objectum, asserere non oportet activam hujusmodi virtutem in ipso sensu specierum productricem sine urgenti necessitate. Huc etiam afferri possunt rationes nuper ad excludendum sensum agentem in externa sensatione allatæ.

Secunda pars: *Nec a solo objecto.* Quia nunquam datur interna sensatio, donec præcedat, saltem ratione prius, sensatio externa circa idem objectum. Ergo objectum solum non sufficit ad producendas interni sensus species.

nec a solo
objecto.

Tertia pars: *Nec a solis speciebus externis.* 1.º ob eandem rationem modo factam de objecto. 2.º Quia species externæ videntur esse diversæ rationis ac naturæ minusque perfectæ, quam internæ. Ergo impossibile est has ab illis solis gigni. Prob. antec. Sunt alterius rationis ac naturæ, quia exteriores pendunt in fieri et esse ab objectis, unde mox pereunt, internæ vero non sic, sed diutius etiam perseverant. Præterea species proportionem servant cum potentiis. Atqui potentie internæ sunt naturæ diversæ ab externis. Ergo et species ipsæ diversificentur, oportet. Et hinc probatur etiam species interni sensus esse perfectiores, quia nimirum sunt accidentia et principia perfectiorum potentialium.

nec a solis
speciebus exte-
riorum sensuum.

Quarta pars: *Species interiores producantur ab externis sensationibus.* Namque primo certum est externas sensationes

sed ab externis
sensationibus.

La Perception et la Psychologie thomiste, pag. 25 seqq. Paris, 1892). Quare clarus Doctor vel negare debuit veri nominis species, vel ad sarum productionem invehere jam diu explosum sensum agentem. Rationes, quibus istam fulciat doctrinam, nullas affert præter quædam S. Thomæ testimonia perperam intellecta; quare operæ pretium non est, ut in ea refutanda immoretur.

aliquo modo concurrere ad actus interiorum sensuum, utpote qui existere primum nequeunt, nisi præcesserit externa sensitio circa idem objectum. Quod vero ipsæ concurrant producendo speciem impressam ex eo probatur, quod in primis eæ sunt causa proportionata, ac deinde nulla alia queat aptior assignari. **Sunt causa proportionata**, quia externa sensitio est actus vitalis et expressa et formalis similitudo objecti; species autem impressa interni sensus non videtur tantum attingere perfectionem quia species impressa cum aliunde advenire debeat, non est immanens nec vitalis, nec necesse est, ut formalem habeat cum objecto similitudinem, ex superius probatis. **Nulla alia assignatur aptior causa**; quia ceteræ causæ ab aliis assignatæ, aut respiciendæ prorsus sunt, sicut sensus externus; aut certe sine sensatione non sufficient; hæc autem vel sola sine novo influxu aut objecti aut specierum externarum sufficere videtur. Ergo sensitio est aptissima omnium causa internis speciebus gignendis. Magis dubium est, utrum externa sensitio ad hujusmodi gignendas species influxu quoque ipsius objecti et externarum specierum juvetur, prout quidam volunt. Ego vero non video necessitatem concursus sive objecti sive specierum externarum; tum quia sufficit externa sensitio; tum quia influxus objecti videtur impendi in externis speciebus producendis, influxus vero istarum specierum in externa alicienda sensatione. Verum malim rem non parum obscuram iudicio sapientiorum remittere. Et hanc videtur S. Thomas inuississe doctrinam cum scripsit sensum proprium, id est externum, non cognoscere nisi formam sensibilis a quo immutatur, in qua immutatione perficitur visio, et ex qua immutatio sequitur alia immutatio in sensu communi, qui visionem percipit (1).

129. **Dices 1.º** *Ex objecto et potentia*, docente Augustino, *partitur notitia*. Ergo etiam ad internam sensationem debet concurrere objectum. Atqui non concurreret, nisi ad species interiores gignendas juvaret. Ergo.—**Resp. neg.** Minor., quia ex eo solum quod objectum concurrat ad externam sensationem, satis intelligitur, internam quoque sensationem ex objecto gigni saltem mediate. Quod si adversariū

(1) S. Thom. 1. p. quæst. 78, art. 4, ad 2.um

Quædam objecta
dissipantur.

requirant immediatum objecti concursum, doceant, quæso, nos, quo pacto immediate concurrere dici possit objectum ad intellectionem, aut quo pacto in intellectione prædicta sententia vel effatum Augustinianum servetur.

Dices 2.º Sicut a nobis dicitur externa sensitio causa specierum in sensu interno, æquo jure dici posset eadem externa sensitio causa immediata ipsius internæ sensationis, eam producendo simul cum sensu interno absque ulla alia specie.—**Respondeo, neg.** assertum, quia sensationes externæ in propriis organis exercentur, ab organo interioris sensationis distantibus, ac proinde nequeunt immediate ad hanc concurrere; nam quidquid potentiam immanentis operationis ad suum actum juvat, et complet debet intime cum ipsa uniri, quemadmodum superius de ipsa specie impressa et objectivo concursu docuimus.

Dices 3.º Non intelligitur, quo pacto externa sensitio possit species in sensu interno, a quo tantopere distat, causare.—**Respondeo.** Sicut actio ipsa objecti sensibilis speciem producentis per medium in organo exercentur, et ab organo per nervos centripetas in nervea centra transmittitur, facile intelligitur, operante sensu externo, similem impressionem ex organo externo propagari posse ad organum interni sensus, qui exinde ad actum suum determinetur, et compleatur.

Dices 4.º Cognitio non est productiva alterius qualitatis a se distinctæ. Atqui esset, si sensitio externa produceret interioris sensus species. Ergo.—**Respondeo, neg.** Majorem generatim sumptam. Phantasma etiam est cognitio, nempe species expressa imaginationis, et nihilominus ex longe communiore sententia active concurrat ad intelligibilis speciei productionem, sicut postea videbitur. Præterea intellectuales habitus naturales etiam actuum repetitione gignuntur. Simili ergo modo et externa sensitio poterit efficere interni sensus species. Nec potest ulla in contrarium ratio a priori produci; nam cognitio omnis, etiam sensitiva, est species expressa et vera qualitas. Nihil autem vetat, qualitatem activam esse, immo vero activitates creatæ generatim ad prædicamentum qualitatis pertinent.

Dices 5.º Si species interiores producerentur ab externis sensationibus; sicut ab iis dependerent in fieri, ita etiam

dependent in *conservari*. Atqui species interiores non pendet ab externis sensationibus in *conservari*. Ergo.—*Resp. neg.* Major. Nam innumeræ sunt formæ, quæ in sui conservatione non pendet a causis, a quibus productæ vel eductæ de potentia materiæ sunt: tales sunt nominatim formæ substantiales materiales, sive inorganicæ sive organicæ, sive vegetales sive animales.

Dices 6.º Sicut sensationes externæ repræsentant causam, a qua species immittuntur, ita etiam credendum est internas repræsentare. Atqui sensationes internæ repræsentant idem objectum, quod repræsentatur ab externis sensationibus. Ergo ipsum objectum, non vero externæ sensationes, habendum est causa interiorum specierum.—*Respond. dist. Minor.* Repræsentant idem objectum, prout relucet in externa sensatione, *conc.*; secus, *neg.* Et similiter *dist. conseq.* Objectum habendum est causa remota vel etiam, si vis, inadæquata, interiorum specierum, *trans.*; est causa proxima et unica, *neg.* Nihil porro mirum, si sensatio interna repræsentet objectum, quamvis ipsa sit proxima specierum causa, quia est objecti vitalis imago, unde consonum est, ut species quoque ab ipsa productæ objectum repræsentent.

130. Et hæc quidem ex sat frequenti opinione valent relate ad speciem, quæ primo imprimitur interno sensui ad eliciendam primariam sensationem. Iidem autem scriptores, qui in iis conveniunt, disputant, utrum istæ species interni sensus sic productæ, in eo reineantur ad posteriores actus imaginationis ac memoriæ circa idem objectum eliciendos, an vero species hujusmodi rememorative vel phantasticæ posteriorum actuum producantur non ab externa sensatione, sed ab actu ipso internæ sensationis. Hoc postremum asserit P. Izkuerdo (1) et alii; primum autem tenent PP. Rhodes (2), Lossada (3) et generatim illi, qui negant interno sensui vim reflectendi supra proprios actus. Et hinc sumitur præcipua hujus alterius sententiæ probatio. Nam nulla potentia sensitiva, etiam interna, ex communiori sententia potest

- (1) *Pharus*, disp. 2, quæst. 2, num. 146.
 (2) *Philos. perip.* disp. 17, quæst. 6, sect. 3, paragr. 2.
 (3) *Loc. cit.* disp. 6, num. 89; disp. 5, num. 149.

Quoniam causa specierum rememorative sunt:

terior sententia

reflexe cognoscere suum proprium actum. Atqui cognosceret, si sensatio interna immitteret species; nam iis moveretur ad illam, cujus sunt repræsentationes cognoscendam, et consequenter internus sensus in suum proprium actum reflecteret. Ergo interna sensatio non videtur speciem ad futuros actus interni sensus eliciendos gignere; sed species ab externa sensatione pro primo actu interni sensus producta remanet ad posteriores etiam sive in imaginatione sive in memoria eliciendos.

Nec vero argumenta adversariorum rem evincunt. 1.º Species memorativa, inquit Izkuerdo, non solum est species objecti, sed etiam quodammodo sensationis internæ præteritæ; nam sæpe meminimus olim habitas sensationes internas. Atqui talis nequit profecto esse species ab externa sensatione producta; posset autem esse species, quæ ab interna sensatione produceretur. Ergo. 2.º Experimur per repetitas internas sensationes circa aliquod objectum absens species internas ita intendi, ut clarius et facilius illud apprehendamus; quin externus sensus jam circa tale objectum exerceatur. Ergo dicendum est internam sensationem virtute pollere producendi speciem impressam in memoria asservandam; quandoquidem si non haberet virtutem primo producendi speciem, neque posset intendere præviæ existentem. 3.º Quævis intellectio speciem relinquit in memoria intellectiva ad iterum rem eandem intelligendam, prout et experientia et communis Philosophorum sensus testatur. Ergo idem asserendum est de qualibet interna sensatione (1). 4.º Accedit, quod non debet esse minoris efficacitatis et fecunditatis interna sensatio, quam externa. Atqui externa virtutem habet producendi speciem, ut nos ipsi probavimus. Ergo et interna eandem virtutem possideat, necesse est.

Respondedo ad 1.um *negando* assertum et probationem, donec probetur. Undenam enim probas actus præteritos internæ sensationis recognosci memoria sensitiva, et non memoria intellectiva? Experientia enim illa probari nequit in brutis; in nobis autem posset provenire ex intellectiva memoria. Quare hoc esset adversariis probandum, experientiam,

- (1) Vide Izkuerdo, loc. cit.

vindicatur ab objectis in contrariis rationibus.

quam habemus recordationis internarum sensationum nostrarum, non memoriae intellectivæ, sed sensitivæ esse tribuendam. Ad 2.um potest idem responderi, donec adversarij demonstrent species, quæ intenduntur repetitis actibus sensus interni circa aliquod objectum, esse species memoriæ sensitivæ, non vero intellectivæ. Ad 3.um *neg. parit.*; nam intellectus potest, sensus vero non potest reflectere in proprium actum. Ad 4.um *conc.*, vel *transeat* totum, *neg.* suppositum, videlicet quod efficacia et fecunditas internæ sensationis debeat exerceri in gignendis speciebus pro aliis posterioribus actibus interni sensus. Interna sensatio habet quidem activitatem, sed solum respectu intellectivæ potentiae, ut cum intellectu agente concurrat ad productionem speciei intelligibilis. Unde sicut activitas externæ sensationis non exercetur circa eundem sensum externum, sed circa diversam aliam potentiam, internum sensum; ita interni sensus activitas exercetur non circa ipsum sensum internum, sed circa intellectum. Et ratio utriusque eadem est, nimirum impotentia sensus ad reflectendum in proprium actum.—Verum gradus jam faciendus est ad inquirendam causam intelligibilem specierum.

§ II.—EFFICIENS CAUSA INTELLIGIBILUM SPECIERUM.

131. Ut clarius hac in re procedamus, varia genera specierum intelligibilem distingui possunt in multorum saltem sententia: nam sunt qui admittant, pluribus tamen refragantibus, experimentales vel reflexas, illas videlicet, per quas intellectus cognoscit suos proprios actus, formaliter in se reflectendo, sicut nunc experior me intelligere, ac discurrere circa salebrosissimam *Psychologiæ* controversiam. Aliæ sunt species, quæ non ad proprios actus, sed ad alia objecta cognoscenda movent, ac determinant; et harum quoque duo genera licet distinguere, prout serviunt vel ad primas et immediatas cognitiones, quæ absque ullo discursu et analogia vel comparatione ad alia habentur, vel ad posteriores ac mediatas, quæ vel ex priori aliqua intellectione vel certe per actus discursivos relinquuntur in intellectu: qui enim ope discursus ac ratiocinii cognovit aliquid, vel ex analogia rerum

Status
questionis;
varia genera
specierum
intelligibilium.

quarum aliæ
intell. sunt vel experi-
mentales,
aliæ directæ.

aliæ memoriæ
vel immediatæ.

aliæ derivatæ
vel discursivæ
dici possunt.

materialium intellexit rem spiritualem, experitur postea se posse rem eandem cognoscere etiam omisso ratiocinio, quia videlicet species, per cognitionem conclusionis relicta, excitatur sine specie objecti præmissarum; et si sæpius de illa re cogitat, non solum facilitatem assequitur, quæ posset tribui habitui, sed clarius etiam cognoscit, quod est indicium perfectioris intensiorisque speciei, quæ non aliunde videtur procedere, quam ex actibus intellectionis repetitis. Haud equidem ignoro non ab omnibus admitti postremas hasce species, quas *derivatas* possumus dicere; putant enim hujusmodi cognitiones, quas alii speciebus derivatis attribuant, elici beneficio primarum seu directarum specierum adjuncto præsidio ratiocinii (1). Alii vero multi hujusmodi species propugnant, ut v. g. Complutenses (2), Joannes a S. Thoma (3), PP. Conimbricenses (4), P. Petrus Hurtado (5), Izquierdo (6), Lossada (7): quæ videtur esse S. Thomæ doctrina (8). Verum necesse non est controversiam hanc nunc dirimere. Id solum animadversum volo, species reflexivas vel experimentales et species derivatas, si reapse dentur, causam habere posse ipsam virtutem formaliter cognoscitivam intellectus (intellectum possibilem) mediis actibus intellectionis, nec proinde ad illas gignendas necessariam esse aliam novam virtutem activam vel ipsius intellectus (intellectum agentem) vel cujusvis alterius causæ. Itaque solum inquirimus causam efficientem specierum intelligibilem primarum et directarum, quæ posita sensatione, cum externa tum interna, antecedenter ad omnem ratiocinationem intellectum ad actum

quamvis
quædam istorum
generum
a multis non
admittantur.

Quidquid sit de
hoc dicendum.

præsens questio
solum spectat
ad productionem
specierum
intelligibilem
primarum
et directarum.

(1) Ita v. g. Mastrius, *de anim.* disp. 6, quæst. 6, art. 2, num. 183. Cfr. ib. num. 219.

(2) Vide *de anim.* dist. 18, quæst. 6, num. 79 et 99, et disp. 20, quæst. 2, num. 28.

(3) *De anim.* quæst. 10, art. 1, in respons. ad 3.um argument.; et art. 4, Dico 3.^a

(4) *De anim.* lib. 3, cap. 5, quæst. 5, art. 2.

(5) *De anim.* disp. 7, sect. 3, n. 49.

(6) *Pharus*, disp. 1, quæst. 2, num. 146.

(7) *De anim.* disp. 8, cap. 4, num. 4.

(8) S. Thom. 1 p. quæst. 12, art. 9, ad 2.um Cfr. 1 p., quæst. 85, art. 2, ad 3.um

determinant. Quoniam vero spiritualia nec primo et per proprias species, sed tantum discursu et per analogiam ad sensibilia cognoscimus, ut inferius probabitur, tandem quaestio praesens revocatur ad indagandam causam specierum rerum sensibilibum. Et negotium est non parum arduum. Quenam enim potest esse hujusmodi causa? Objecta ipsa? At objecta sensibilia sunt materialia, nec producere species possent nisi agendo in potentiam intellectualem, quae spiritualis est, sicut ipsae species intelligibiles. Quomodo autem objectum materiale agere potest in potentiam spiritualem, et producere spiritualem entitatem? An vero dices species intelligibiles gigni a sensationibus? Idem prorsus incommodum offendimus, quia omnis sensatio, utpote organica operatio, materialis qualitatis est.

Sententia veterum materialistarum

Nihilominus veteres materialistae cum Democrito, ut refert S. Augustinus et Aristoteles (1), opinati sunt imagines objectorum ab ipsis corporibus diffluentes intrare in animum, eumque ad intellectionem determinare: quam doctrinam secutos etiam fuisse Stoicos scribit Severinus Boëtius (2). Alii, ut incommoda ex hac opinione consequentia effugerent, Deum vel naturam specierum causam efficientem fecerunt, species intelligibiles, quas *ideae* vocant, innatas vel animo concreatas constituendo. Quam sententiam primus docuisse videtur Plato, qui, prout in *Logica* retulimus (3), formas specificas rerum sensibilibum finxisse creditur per se sine materia subsistentes, sicut formam vel *ideam* hominis, equi, etc. *Has ergo formas separatas ponebat participari et ab anima nostra et a materia corporali; ab anima quidem nostra, ad cognoscendum, a materia vero corporali, ad essendum, ut sicut materia corporalis, per hoc quod participat ideam lapidis, fit hic lapis, ita intellectus noster, per hoc quod participat ideam*

et Stoicorum a fine opinionem.

Patroni specierum vel idearum innatarum: Plato

(1) Vide supra, num. 7, pag. 2.

(2) *De consolat. Philos.* lib. 5, metro quarto, ubi haec leguntur:

Quondam porticus attulit	Ut quondam celeri stilo
Obscuro nimium senes.	Mos est aequore paginae,
Qui sensus et imagines	Quae nullas habeat notas,
E corporibus extimis	Pressas figere literas, etc.
Credant mentibus imprimi,	

(3) Vide *Logic. Major.* num. 154, pag. 662.

lapidis, fit intelligens lapidem. Participatio autem ideæ fit per aliquam similitudinem ipsius ideæ in participante ipsam per modum, quo exemplar participatur ab exemplo. Sicut igitur ponebat (Plato) formas sensibiles, quæ sunt in materia corporali, effluere ab ideis, sicut quasdam earum similitudines; ita ponebant species intelligibiles nostri intellectus esse similitudines quasdam idearum ab eis effluentes (1). Hoc pacto species innatas asseruit Plato humanis animabus, quas fingeat ab initio mundi creatas fuisse absque corpore, et in perenni formarum istarum contemplatione versari potuisse. Verum in pœnam nescio cujus peccati detrusæ in corpora sunt, cumque illis copulate, unde factum est, ut animas oblivio cœperit eorum, quæ beneficio innatarum specierum noverant. Nam quia id quod habet actu formam, interdum non potest agere secundum formam propter aliquod impedimentum (sicut leve si impediatur sursum ferri), propter hoc Plato posuit, quod intellectus hominis naturaliter est plenus omnibus speciebus intelligibilibus, sed per unionem corporis impeditur, ne possit in actum exire (2). Quamobrem in Platonis sententia nihil reapse de novo addiscimus circa rerum naturas, sed tantum reminiscimur, quæ olim noveramus, excitatione specierum, quæ sopitæ manebant, et ad presentiam sensationis expergefiunt (3).

Obsoleverant innatæ Platonis ideæ, cum illas alio modo redintegravit Renatus Cartesius, qui triplicis generis distinguit ideæ, *adventitias, factitias, innatas* (4). Adventitiæ vocantur, quæ ex rebus per sensus trajectis recipiuntur, inquit Cartesianus Le Grand; ut est illa idea, quam de sole, de sideribus deque similibus objectis externis habemus... Factitiæ vel factitiæ sunt, quæ ab intellectu nostro pro arbitrio conflantur, ut ideæ, quas de chimæra, de sire nibus habemus» vel potius sunt illæ, quas mens ope ratiocinii efformat discurrendo circa objectum idearum adventitiarum et innatarum. Innatæ denique dicuntur illæ, quæ creatæ sunt cum facultate cogitandi

Cartesius, ejusque ideæ adventitiæ,

factitiæ

et innatæ.

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 4. Cfr. ib. art. 5 et 6; et 1 p., quæst. 79, art. 3; *de anim.* lib. 3, lect. 10; *de verit.* quæst. 10, art. 6.

(2) S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 3.

(3) S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 4 et 6.

(4) Vide Cartes. in 3.^a *Meditatione* non procul ab initio.

easque formandi: quæ innatæ dicuntur eo modo, quo dicimus *calculus* aut *podagram* quibusdam familiis naturalem esse, quando qui ex ipsis oriuntur, proximam ad illos morbos dispositionem secum afferunt (1). Idem Le Grand mox statuit innatas esse ideas α) sensibilibus qualitatibus, β) figurarum mathematicarum (2), γ) notionum transcendentium et substantiæ ac rationum communium et axiomatum, ac generatim ideas, quæ nullam cum sensu cognitionem habeant; δ) tandem idea Dei (3). Quamquam parum credibile est Cartesium vel cartesianos sub nomine idearum innatarum quidpiam admisisse, quod Scholasticorum species intelligibiles sapiat. Quid enim *ideæ* innatæ nomine intelligeret, saltem semel discrete declaravit hisce verbis: *Nunquam scripsi, vel judicavi, mentem indigere ideis innatis, quæ sint aliquid diversum ab ejus facultate cogitandi. Quod istæ ideæ sint actuales, vel quod sint species nescio quæ a cogitandi facultate diversæ, nec unquam scripsi, nec cogitavi* (4). Itaque verisimilius crediderim cartesianos nullam veri nominis speciem agnovisse, et idearum innatarum nomine vel nativam ipsius mentis quasdam cognitiones ex sola sua virtute eliciendi facultatem significasse, vel etiam actuales quasdam cognitiones, quibus mens humana rationes aliquas intelligibiles non quidem expressa reflexione contempletur, sed

Cartesiani
tamen non
videtur ullas
agnovisse spe-
cies ad mentem
Scholasticorum.

Quid cartesiani
recipere
velint nomine
idearum
innatarum.

(1) Antonius Le Grand, *Philosophia secundum principia D. Renati Des Cartes*, pars nona, art. 4. num. 1. Cfr. Cartesius, loc. nup. cit.

Cæterum illud juvat notare, quod et alias notatum reliqui circa vocem *cogitatio*, Cartesius significationem *ideæ* ad effectus etiam voluntatis extendisse, prout videre est in relata *Meditatione* tertia, et ipsemet confirmavit in *responsionibus tertiis*, ubi in responsione ad 5.^{am} objectionem sic habet: «Ego passim ubique, ac precipue hoc ipso in loco, ostendo me nomen *ideæ* sumere pro *omni eo quod a mente immediate* (id est non mediis sensibus, ut videtur.) *percipitur*, adeo ut cum *volo* et *timeo*, quia simul percipio me velle et timere, ipsa *volitio* et *timor* inter *ideas a me numerantur*».

(2) Cfr. Cartesius in *Notis ad art. 12 Programm. Belgici*, pag. 185.

(3) Vide Le Grand, op. et loc. cit., num. 2 seqq.

(4) Cartesius in nota ad art. 12 *Programm. Belgici*, apud Roselli, *Summ. philos.* tom. 1.º, quæst. 5, art. 5, num. 340 in nota (4). Cfr. Tong *Psychol.* num. 441.

tamen habituali quadam perceptione jugiter consideret; ita ut si attentio deficiat, eæ involutæ in nobis et quasi consopitæ delitescant, si autem attentio adhibeatur, rursus excitentur, mentique præsentés fiant: quales sunt potissimum idea Dei et primæ notiones et axiomata (1).

Idearum quoque innatarum propugnatores habentur a quibusdam Leibnitzius, Kant et Rosmini; sed nemo eorum videtur agnovisse intelligibiles Scholasticorum species. Nam innatæ Leibnitzii *ideæ* sunt actuales quædam cognitiones mundanorum objectorum, quæ quidem initio sint confusæ, postea vero distinctiores fiant, prout in corpore, cui animus copulatur, variæ successu temporis mutationes contingant: «Deus, inquit Leibnitzius, animæ in creatione dedit ideas confusas et involutas omnium objectorum universi, quæ evolvuntur, et distinctæ fiant, prout objecta mutationes producant in eo corpore, quod animæ est conjunctum (2). Quare *ideæ* innatæ Leibnitzii non sunt proprie ac formaliter innatæ, sed tantum virtualiter, quia exstat in anima *virtualitas, inclinatio et dispositio*, ut accedente sensatione, quædam *ideæ* hujusmodi confusæ distinctiores fiant, et sic menti affluant primariæ veritates ac principia (3). Kantius voluit formas communes cognitionis, sive sensitivæ sive intellectivæ, subjectivas esse; non tamen puto agnovisse in animo quidpiam naturæ illius superadditum, aut ab eo distinctum, quo ad cognitionem ullam determinetur. Denique Rosminius solam ideam entis indeterminati vel possibilis innatam voluit, ut suo loco exponemus. Itaque nec Cartesii, nec Leibnitzii, nec Kantii, nec Rosminii doctrina expendenda esse videtur, cum de intelligibili specie causa disputatur.

Sententiam Platonis circa originem intelligibilium formarum immutavit Avicenna, qui cum videret contra rationem rerum sensibilibus esse, *quod earum formæ subsistant absque materiis, ut Aristoteles* (*Metaph.* lib. 7, text. 44 usque ad 58)

(1) Cfr. Tongiorgi, loc. cit. num. 442.

(2) Leibnitzius, *Observ. ad recent. lib. de Fidei consensu*. Op. t. 2, pag. 257. Vide etiam Wolf, *Psychol. ration.*, sect. 1.

(3) Cfr. Leibnitz, *Nouveaux Essais sur l'entendement humain*, edit. Erdman, pag. 196; et Card. Gonzalez, *Historia de la filos.*, tom. 3, paragr. 66, pag. 316. Madrid, 1886.

Leibnitzius,
Kant, Rosmini,
etiam
non videtur
veri nominis
species admis-
isse, quamvis
innatarum
idearum asser-
tores vulgo
habeantur.

Sententia
Avicennæ.

multipliciter probat (1)..., hac positione remota, posuit omnium rerum sensibilium intelligibiles species non quidem per se subsistere absque materia, sed præexistere immaterialiter in intellectibus separatis (id est, in spiritibus puris seu angelis), a quorum primo derivantur huiusmodi species in sequentem, et sic de aliis usque ad ultimum intellectum separatum (nempe infimum angelum), quem nominat intellectum agentem, a quo, ut ipse (Avicenna) dicit, effluunt species intelligibiles in animas nostras, et formæ sensibiles in materiam corporalem (2). Intelligentiam istam separatam Avicenna vocabat *cholcodeam* (3), eamque voluit esse unam eandemque pro omnibus, a qua omnes acciperent suas species intelligibiles. En celebrem Avicennæ (4) sententiam de intellectu agente separato, quam alii quoque arabes secuti sunt, ut Avempace et Averroes (5). Unde vides, in quo conveniant Plato et Avicenna, et in quo discrepent. Conveniunt in eo, quod species intelligibiles effluunt in intellectum nostrum a formis quibusdam separatis. Discrepant vero primum in eo, quod istæ formæ, quarum participationes sunt species nostræ, secundum Platonem per se subsistunt, secundum Avicennam existunt in intelligentia separata; secundum in eo, quod Plato posuit species ex formis illis suis participatas innatas esse, ac perenniter conservari, at secundum Avicennam nec sunt innatæ, nec conservantur post actum intelligendi, sed iterum pro novo actu acquirendæ sunt per conversionem ad intelligentiam seu intellectum agentem. Nam uterque quidem posuit necessitatem sensuum, sed ob diversam rationem: Plato, quia putavit species, quæ ab initio existunt et semper conservantur, consopitas esse quamdiu actu non intelligitur res aliqua, necessariam esse duxit sensationem, ut

In quo conveniant,
et discrepent
sententia
Platonis et
Avicennæ.

(1) Cfr. etiam. *Logica*, num. 156, pag. 666 seqq.

(2) S. Thom. 1 p. quest. 84, art. 4. Cfr. 1 p. quest. 79, art. 4 et 5; *Quæst. disp.*, quest. de spirit. creat., art. 10; quest. de anim. art. 5; de verit. quest. 10, art. 6; 2.º *Contr. Gent.* cap. 76.

(3) Apud Conimbricenses, de anim. lib. 3, cap. 4 et 5, quest. 1, art. 1.

(4) Vide Avicennam lib. 9, *Metaph.* cap. 4, et lib. *Natur.*, part. 5.

(5) Avempace in epist. de lumine; Averrois, lib. de beatif. anim. cap. 5; et in *epitom.* *Metaph.*, tract. 4 apud Conimbricenses, loc. nup. cit.

eius occasione anima excitaretur, et ad utendum speciebus determinaretur; at Avicenna existimavit sensationem esse necessariam ad hoc, ut intellectus noster respiciat, vel se convertat ad intelligentiam agentem, a qua recipiat species (1).

Denique, ut absurda quædam alia commenta omittamus (2), opinio Aristotelis circa efficientem causam specierum intelligibilium est, eas effici a virtute quadam activa nostræ animæ, quam *intellectum agentem* dixit, qui proinde non est forma quædam separata, et extra animam nostram existens, ut Avicenna voluit, sed aliquid ipsius animæ. Hanc sententiam cum Philosopho tenuit, et illustravit Angelicus Doctor, et sequuntur uno agmine omnes et veteres et recentiores Peripatetici et Scholastici, qui species intelligibiles propugnant. Ut porro doctrina hæc in tuto collocetur, necesse est prius contrarias opiniones evertere, tum veram stabilire.

Sententia
Aristotelis.

S. Thomæ et
Scholasticorum.

(1) Vide S. Thom. 1 p., quest. 84, art. 4.

(2) In quorum numero recenseri potest Simplicii somnium, tres externos in homine intellectus constituentis: quorum primus, qui omnino externus sit, et divulsus, cognitionem universalium pariat, alii duo eandem perficiant: unus quidem materialis, qui propterea quod materialium rerum notitiis immiscetur, extra vagari dicitur, non seipsum, sed materialia et sensilia intelligens, alter, qui sit in actu semper, et in se ipso scientiæ perfectionem obtineat. Conimbricenses, loc. nup. cit.

Plotinus quoque duplicem in nobis posuit intellectum, unum, qui semper intelligit, quem dicit *intellectum agentem*, alterum, qui nonnumquam otietur, quem vocat *intellectum possibilem* (Vide Conimbricenses *ibid.*). Hæc vero sententiæ evidenter statuunt superflua et conscientie testimonio repugnantia; ideoque pretermittendæ hic sunt.

Singularis quoque est sententia P. Petri Hurtado, qui quamvis lubens, ut inquit, admittat intellectum agentem. non tamen ad producendam speciem intelligibilem impressam, sed ad ipsam expressam speciem gignendam et abstrahendam a phantasmate modo vere cæteris Scholasticis incognito, videlicet *melius et abstractius objectum cognoscendo*, quam per phantasma cognoscitur. (Vide Hurtad. de anim. disp. 1, sect. 1. num. 2). Itaque secundum P. Hurtado causa, speciem intelligibilem impressam efficiens, non est intellectus agens, sed Deus ipse supplens absentiam vel improportionem objectorum sensibilium, phantasmate concurrente, vel dispositive, vel etiam instrumentaliter loco objecti (Vide Hurtado, *ib.* num. 2, 5).

Materialitatum
opinio breviter
explicatur.

Non est autem diutius inhærendum in refutanda prima sententia materialistarum, qui objecta ipsa sensibilia ponunt esse intelligibilium specierum causas. Id enim, ut supra inuimus, ex eo manifeste est absurdum, quod objecta sensibilia materialia sint, species vero aliquid spirituale. Atqui repugnat spirituale produci, tamquam ab adæquata causa, ab ente corporeo et materiali, utpote quod est inferioris ordinis; et repugnat pariter materiale ac corporeum agere in spirituale, *nihil enim corporeum imprimere potest in rem incorpoream* (1); ob defectum proportionis, quæ inter agens et patiens intercedere debet (2). Ergo impossibile est species intelligibiles produci a solis objectis sensibilibus. Accedit, quod si sensibilia directe ac per se intelligibiles species causarent, possent etiam illas efficere, quin sensatio mediaret. Atqui certum experientia est, nullam dari speciem propriam ac directam eorum sensibilibus, quibus percipiendis deest in homine potentia, sicut nullam habet cæcus speciem colorum, nec surdus sonorum. Itaque perpendendæ sunt reliquæ sententiæ.

§ III.—EXCLUDUNTUR IDEÆ VEL SPECIES INNATÆ.

132. Iterum monemus nos hic tantum cum iis velle confligere, qui species intelligibiles veri nominis admittentes, eas animo ingenitas arbitrantur: systemata ergo Cartesii, Leibnitzii et Rosminii, alibi expendenda, nunc penitus præmittimus.

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 84, art. 6.

(2) Cfr. Suarez, *de angel.* lib. 2, cap. 6, num. 10.

Quare scite observat Lossada (*de anim.* disp. 6, cap. 3, num. 91): «Quidam opinantur, sufficere posse phantasma; quia materialitatem compensat vitalitate intentionali, vi cuius absolute superat speciem non vitalem, tametsi spiritualem. Sed hoc omnino displicet; quia prorsus abhorret a communi sensu, quod possit effectus spiritualis adæquate vel principaliter produci a re materiali: et alioquin spiritualitas animæ humanæ non satis colligeretur ex productione actuum spiritualium; pariter quippe liceret dicere, materialitatem animæ compensari substantialitate, qua redditur accidenti spirituali superiori».

PROPOSITIO 3.^a Nullæ sunt in humano intellectu innatæ ideæ vel species intelligibiles.

Dicitur in *humano intellectu*, quia de hoc solo hic agitur, nec animus est nobis negare innatas species angelis, quibus ob diversam rationem illas asserit communissima Theologorum sententia (1).

Prob. 1.º Si nullæ reapse darentur species animæ creatæ, sed omnes essent paulatim ac successive acquirendæ, non aliter nos haberemus in comparandis scientiis rerumque cognitione, quam nunc, docente conscientia testimonio, nos habemus. Ergo dicendum est nullas esse in intellectu nostro ideæ vel species innatas (2).

Prob. conseq., quia qui ab ineunte ætate paratas habet species ad rerum cognitionem necessarias, nequit se habere, sicut qui nullas habet in promptu, sed proprio Marte pedetentim sibi comparare cogitur.

Prob. antec. Quantum quisque longissime potest memoriam pueritiæ repetere, quantum quotidiana experientia in pueris ac rudibus observare; hoc certissime coningere licet, nos initio nullis gaudere cognitionibus, et in earum assecutione ab imperfectiori ad perfectius gradum facere, atque nec ulla nobis concreatas esse species intentionales. Unde Aristoteles non præiudiciis imbutus, sed experientia ipsa edoctus, scripsit in intellectu, antequam intelligat, nihil esse, perinde atque in tabula nihil est actu scriptum antequam in ipsa scribatur (3).

Prob. 2.º Si naturaliter inessent intellectui nostro species ab initio, non posset explicari id, quod tamen experimur omnes, nempe quod multa non cognoscamus, nec semper cognoscamus quæcumque volumus. Ergo verum esse non

(1) Vide v. g. Suarez, *de angelis*, lib. 2, cap. 7.

(2) Cfr. Suarez, *de anim.* lib. 4, cap. 2, num. 2.

(3) «Δυνάμει πῶς ἐστὶ τὰ νοητὰ ὁ νοῦς ἀλλ' ἐντελεσίᾳ οὐδὲν, πρὶν ἂν νοῦ. καὶ ὁ οὕτως ὡσπερ ἐν γραμματεῖῳ ἢ μὴδὲν ὑπάρχει ἐντελεσίᾳ γεγραμμένον», Aristoteles, *de anim.* lib. 3, cap. 4, text. 15. Cfr. ib. S. Thom. lect. 9, paragr. c.

Nullæ sunt in
animi nostro
ideæ innatæ.

Intellectus
noster initio,
docente
Aristotele, se
habet tamquam
tabula rasa.

potest, quod innatis præditus sit ideis vel speciebus intellectus.

Prob. antec. Unica explicatio phaenomeni, quod omnes experimur, in contraria hypothese foret: α) oblivio, quæ nos cæperit eorum, quæ naturaliter cognoscere deberemus, β) cuius oblivionis causa ex unione animæ cum corpore repeteretur. Atqui hæc explicatio insufficientis est. Nam α) nemo umquam oblitus est eorum, quorum facillimam assequitur notitiam, nedum eorum, ad quæ cognoscenda habet in speciebus innatis concreatam determinationem: exemplum in promptu est luculentissimum in primis principiis vel axiomatis, quæ oblivione deleri ex animo nequeunt, β) Multoque absurdius est, ut id ex unione animi cum corpore contingat. Nam operatio naturalis intellectus impediri totaliter nequit per id, quod naturale est animæ rationali; secus enim natura animæ non bene constituta esset. Sed intellectio est operatio naturalis intellectus, unio etiam animæ cum corpore naturalis est, prout suo loco demonstrabitur; operatio vero intellectus penitus initio impeditur per unionem, si hæc causa foret, cur illa in ipsa creatione inditis sibi speciebus actu intelligendo uti non posset. Ergo (1).

Dices, argumentum istud non concludere, vel totum quantum est, retorqueri in nos ipsos. Superius enim concessimus posse species intelligibiles in intellectu delitescere consopitas, quin possint ad actum determinare, donec adsint, vel excitentur in imaginatione species sensibiles, cum quibus

(1) Argumentationem sic breviter complexus est S. Thomas: «Plato posuit, quod intellectus hominis naturaliter est plenus omnibus speciebus intelligibilibus, sed per unionem corporis impeditur, ne possit in actum exire. Sed hoc non videtur convenienter dictum: primo quidem, quia si habet anima naturalem notitiam omnium, non videtur esse possibile, quod hujus naturalis notitiæ tantam oblivionem capiat, quod nesciat se hujusmodi scientiam habere. Nullus enim homo obliviscitur ea, quæ naturaliter cognoscit, sicut quod omne totum sit majus sua parte, et alia hujusmodi. Præcipue autem hoc videtur esse inconveniens, si ponatur esse animæ naturale corpori uniri, ut supra habitum est (quæst. LXXVI, art. 1). Inconveniens enim est, quod naturalis operatio alicujus rei totaliter impediatur per id, quod est sibi secundum naturam. S. Thom. 1 p. quæst. 84, art. 3.

habeant illæ affinitatem aliquam (1). Si ergo non repugnat nos oblivisci, nec cogitare posse multa, quorum species acquisitas habeamus, ob aliquid nempe impedimentum vel defectum necessariæ cujusdam conditionis, ut illæ excitentur; cur idem repugnabit in speciebus innatis?—Respondeo disparitatem esse immanem hac in re inter species innatas et proprio Marte et exercitio acquisitas. Nam species secundum nos et ex rei veritate, ut mox probabimus, non acquiruntur nisi media sensatione et cum concursu phantasmatis: unde sicut a sensatione et phantasmate pendet in fieri, nihil mirum, si etiam in usu pendeant, sicut experientia notum et compertissimum habemus, nihil a nobis cogitari in hac vita posse, nisi dependenter a sensatione et phantasmatis (2); et sic quamvis species adsint in mente, egregie explicatur, quod nequeant sæpe operari, deficiente consentanea operatione sensus et imaginationis, et consequenter multarum rerum obliviscamur. At verò in systemate idearum innatarum, specierum existentia nullatenus pendet a sensatione, immo antevertit omnem sensationem. Quamobrem ratio reddi nequit, cur hujusmodi species spectare debeant sensationem, ut excitentur, atque ad actum determinentur: nec ipse Plato aliam rationem reddere potuit, quam absurdam illam doctrinam innaturalis unionis animæ cum corpore, quæ pulcherrimum præstantissimumque opus visibilis mundi, hominem, monstruosum et abominabile redderet.

Prob. 3.º Præterea manifeste apparet hujus positionis (idearum innatarum) falsitas ex hoc, quod deficiente aliquo sensu, deficit scientia eorum, quæ apprehenduntur secundum illum sensum; sicut cæcus natus nullam potest habere notitiam de coloribus. Quod non esset, si intellectui animæ essent naturaliter indita omnium intelligibilium rationes. Et ideo dicendum, quod anima non cognoscit corporalia per species naturaliter inditas (3).

Prob. 4.º Cum adsint in nobis species, quamvis consopitæ, sufficit una sensatio, quæ speciem unius proprietatis

(1) Vide supra num. 100, pag. 376 in respons. ad **Objectiones** 8.º

(2) Vide supra, num. 11, pag. 70; et num. 18, pag. 100.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 84, art. 3.

excitet, ut illico possimus etiam cæteras cogitare. Sic si vocem solam audiam hominis vel canis mihi alias noti, possum pro lubitu colorem et lineamenta totius corporis et indolem animi representare: simili modo videns vel reminiscens colorem pomi, cuius proprietatum olim acceperim species, saporem quoque, odorem, mollitudinem, etc., facile mihi represento. Ergo si essent nobis congenitæ species corporum, sufficere deberet simili modo excitatio speciei proprietatis unius, ope sensationis vel aliter, ut illico inde ab initio cæteras quoque, atque adeo totam rei naturam cogitare possemus. Atqui contrarium experientia manifestissime docet; qui enim primum videt hominem, canem, pomum, etc., certissime nequit, præter colorem et magnitudinem, cæteras dotes cogitare, donec beneficio aliorum sensuum vel ratiocinii paulatim illas cognoscat. Id quod aperte monstrat non esse intellectui nostro innatas rerum species, sed alio modo comparandas esse.

Prob. 5.º Unde alia colligitur ratio. Nam si essent nobis innatæ ac naturales rerum species, non tam operosa foret disciplina et scientiarum assecutio, quantum experimur. Nam tunc scientiarum studium non esset veri nominis disciplina, sed recordatio, ut ultro fatetur Plato; similique modo illi, qui primo salutant libros, se haberent, ac nunc videmus se habere, qui res, quas bene callent, in memoriam revocant. Quid enim, quaeso, amplius hi faciunt, quam species, quas in memoriæ thesauro servant reconditas, refricare, atque ad actualem cognitionem determinare?

Objectiones
solutæ.

133. **Obijcies 1.º** Testante S. Gregorio et communi Theologorum sensu, *homo habet commune cum angelis intelligere* (1). Sed angeli omnia intelligunt per formas vel species intelligibiles naturaliter inditas. Ergo et anima humana species naturaliter inditas habet, quibus corporalia intelligat.

Respond. dist. Major. Ita est nobis commune cum angelis intelligere, ut eodem quoque modo, ac illi, intelligamus, *neg.*; ut aliter intelligamus, *conc.* Et *concessa* Minore, *neg.*

(1) S. Gregor., homil. *Ascensionis*, 20 in Evang., parum a principio, apud S. Thom., 1 p., quaest. 84, art. 3.

conseq. Nos enim possumus species ope sensuum acquirere, ut jam explicabitur; angeli autem non possunt, quia sunt puri spiritus, nec agere in eos corpora queunt. Unde si speciebus indigent, eas a Deo accipiant, necesse est, et quidem ab ipsa creatione, quia inde ab initio apti sunt ad intelligendum.

Objic. 2.º «Anima intellectiva nobilior est, quam materia prima corporalis. Sed materia prima est creata a Deo sub formis, ad quas est in potentia. Ergo multo magis anima intellectiva est creata a Deo sub speciebus intelligibilibus; et sic anima intelligit corporalia per species sibi naturaliter inditas». (1).—**Respondeo, neg.** conseq. et parit., quia materia prima cum sit substantia incompleta et incapax existendi sine forma, dicitur habere *esse* per formam, unde creari nequit sine aliqua forma substantiali (2). At vero anima non accipit complementum et *esse* substantiale per formas intelligibiles, et propterea sine illis existere potest.

Objic. 3.º «Nullus potest verum respondere, nisi de eo, quod scit. Sed aliquis etiam idiota non habens scientiam acquisitam respondet verum de singulis, si tamen ordinate interrogetur, ut narratur in *Menone* Platonis (circa med.) de quodam puero, quem a Menone ad se adductum interrogat Socrates, ille vero scite respondet. «Ergo antequam aliquis acquirat scientiam, habet rerum cognitionem: quod non esset, nisi anima haberet species naturaliter inditas. Intelligit igitur anima res corporeas per species naturaliter inditas» (3).

Respond. trans. Major., dist. Minor. Sed aliquis idiota, etc.; et ordinata interrogatio præcise stat in eo, quod prima principia omnibus nota apte applicentur ad concretam materiam, unde rudis facili ratiocinatione concludat, et addiscat quæ prius ignorabat, *conc.*; aliter *neg.* *Conc.* primam partem primi consequentis, alteram *nego*; quia sufficit, ut quis cum scientiam acquirere incipit, habeat notiones et principia communia per species non ingenitas, sed ministerio sensuum acquisitas. Ad rem Aquinas: *Ordinata interrogatio procedit*

(1) Apud S. Thom., 1 p., quaest. 84, art. 3, arg. 2.

(2) Cfr. *Cosmolog.* num. 153, pag. 580 seqq.

(3) Apud S. Thom., loc. nup. cit. art. 3, arg. 3.

ex principiis communibus per se notis ad propria. Per talem autem processum scientia causatur in anima addiscentis. Unde cum verum respondet de his, de quibus secundo interrogatur, hoc non est, quia prius ea noverit, sed quia tunc ea de novo addiscit. Nihil enim refert, utrum ille qui docet, proponendo vel interrogando, procedat de principiis communibus ad conclusiones. Utrobique enim animus audientis certificatur de posterioribus per priora (1).

Objic. 4.º Species in nobis aut acquiruntur ministerio sensuum, aut innatæ dicendæ sunt. Atqui non primum. Ergo alterum. Prob. Minor. α) Sunt in mente ideæ universales. Atqui hæc a sensibus proficisci non potuerunt, siquidem hi circa singularia essentialiter versantur. Quare S. Augustinus de ideis rerum abstractarum loquens: *Unde ad me, inquit, intraverint, dicant, si possunt. Nam percurro januas omnes carnis meæ, nec invenio, qua earum ingressæ sint* (2). β) Idem dicatur de ideis veritatis, justitiæ, sapientiæ, etc., quæ pariter per sensus hauriri non potuerunt. Ergo necesse est, ut species hujusmodi idearum animo congenitæ sint (3). γ) Denique si mens a sensibus acciperet species, dependeret ab illis, atque adeo a corpore, in præcipua sua operatione, quale est intelligere. Et consequenter penderet a corpore etiam in esse et sic non esset spiritualis (4).

Respondeo neg. Minor. ad probat. α) *dist.* Minor. Ideæ universales a sensibus immediate proficisci non possunt, *conc.*; mediate neg. Nam sufficit in intellectu vis abstractiva, ut posita sensibili cognitione, cognitiones universales eliciat, quæ naturam communem sine notis individuantibus repræsentent: id quod bifariam fieri posse nullo negotio intelligitur, primo per abstractionem virtutis activæ (intellectus agentis), quæ ad præsentiam et cum concursu phantasmatis efficiat speciem directe representatricem solius naturæ universalis absque notis individuantibus. Secundo etiamsi virtus

(1) S. Thom., *ibid.* art. 3, ad 3.um

(2) S. August., *Confession.* lib. 10, cap. 10.

(3) Cfr. S. August., *Enarrat.* in *Psal.* 41, num. 7, quem locum superius exscripsimus num. 5, pag. 13.

(4) Vide apud Roselli, *op. cit.* tom. 1, quæst. 5, art. 5.

hujusmodi activa speciem repræsentaret directe representatricem totius naturæ concretæ cum suis notis individuantibus in phantasmatæ relucens, egregie intelligitur formatio ideæ universalis ope inductionis et comparationis per ipsam facultatem formaliter cognoscitivam (intellectum possibilem); cum enim videat in diversis individuis, Petro, Paulo, Francisco, etc., vel in homine, leone, cane, etc., multas notas communes admixtas differentis sive individuantibus, sive specificis, potest, præcisus vel omissis differentis, solas naturas vel notas communes cogitare. Nulla ergo est necessitas species innatas fingendi ad efformandas et explicandas in nobis ideas vel cognitiones universales.

Ad β) Eadem esto responsio. Istarum enim et cæterarum omnium incorporæarum notionum species non immediate, sed mediate ac remote debentur sensibus, quia posita rerum sensibilibus cognitione et speciebus, postea per ratiocinationem, reflexionem, comparationem et analogiam in reliquarum rerum cognitionem venimus, prout alibi explicandum erit. Cæterum objectio hæc extra quæstionem præsentem est: jam enim monuimus controversiam esse de causa efficiente non quarumque specierum, sed primarum, per quas objecta sensibilia antecederet ad omnem ratiocinationem cognoscimus.

Ad γ) *dist.* assert. Dependeret extrinsece et objective, *conc.*; intrinsece et tanquam ab organo, *neg.* Et *neg.* ultim. *conseq.* *Corpus*, inquit Angelicus, *requiritur ad actionem intellectus, non sicut organum quo talis actio exerceatur, sed ratione objecti. Phantasma enim comparatur ad intellectum sicut color ad visum. Sic autem inagere corpore non removel intellectum esse subsistentem. Alioquin animal non esset aliquid subsistens, cum indigeat exterioribus sensibilibus ad sentendum* (1). Verum hæc superius fuse explicata sunt (2).

Objic. 5.º Nemo potest amare nisi quod cognoscit. Sed aliquis antequam scientiam addiscat, amat eam; quod patet ex hoc quod multo studio eam querit. Ergo antequam addiscat illam scientiam, habet eam in notitia sua, ideoque

(1) S. Thom., 1^a p., quæst. 75, art. 2, ad 3.um

(2) Vide supra, num. 8-12, pag. 25 seqq.

species quædam animo ingenitæ dicendæ sunt (1).—**Respondeo** cum S. Thoma, posse aliquem scientiam amare, antequam acquirat, *in quantum cognoscit quadam cognitione universali, cognoscendo utilitatem illius scientiæ vel visu vel quocumque alio modo* (2), puta quia videt sapientes loqui vel scribere vel operum extructionem dirigere, vel quia sapientiæ laudes ex aliorum ore excipit.

Objic. 6.º Ad ipsam hominis naturam pertinet ineluctabile felicitatis desiderium. Atqui voluntas felicitatem appetere nequit, nisi intellectus eam, saltem confuse, cognoscat. Ergo cognitio saltem felicitatis animo nostro concreata sit oportet; ac proinde dantur quædam species innatæ.—**Respond. dist.** Major. Ad ipsam hominis naturam pertinet ineluctabile felicitatis desiderium, id est, appetitus, quem dicunt naturalem, non requirens præviam cognitionem, *trans.*; desiderium et appetitus, qui dicitur elicitus, consequens præviam cognitionem, *neg.* donec probetur, quia repugnat experientiæ. Et *contra-distincta* Minore, *neg.* conseq.

Objic. 7.º Quod omnes omnium ætatum homines sine ullo magisterio intelligunt, ac recipiunt, hoc in omnium mentibus anticipata quadam notione inscriptum sit, oportet. Atqui tales sunt ideæ, in quibus prima moralitatis principia fundantur. Ergo saltem illæ ideæ naturaliter existunt in nobis, ac proinde innatas ideas vindicant.—**Respondeo, dist.** Major. Quod omnes omnium ætatum homines sine ullo magisterio intelligunt, etc., hoc in omnium mentibus anticipata quadam notione inscriptum sit, oportet, quasi ab initio latitarent in humano intellectu cognitiones quædam vel etiam species, quæ forent instar seminum, unde moralitatis principia efflorescerent, *neg.*: quatenus inest animo naturalis vis, qua facillime et sponte post sensibilem cognitionem quorundam objectorum primas ideas efformet, primaque principia pronuntiet, *conc.* Et *contra-distincta* Minore, *neg.* conseq. (3).

(1) Apud S. Thom., *de verit.* quæst. 10, art. 6, arg. 4.º

(2) S. Thom., *de verit.* quæst. 10, art. 6, ad 4.um

(3) Cfr. Tongiorgi, *Psycholog.*, num. 449.

Objic. 8.º Saltem idea Dei debet esse nobis ingenita. *α*) Id asserunt plures SS. Patres, ut Tertullianus, qui notitiam Dei vocat *animæ a primordio dotem* (1), et S. Hieronymus scribit illam *natura omnibus inesse* (2), et similia docent alii, *β*) Idea entis summe perfecti, qualis est Deus, oriri non potest a rebus imperfectis, cujusmodi sunt mundanæ res. Ergo necesse est, ut Deus ipse nobis sui ideam ingerat. *γ*) Ex sola colorum visione non possumus in sonorum notitiam devenire. Atqui major est inter Deum et res creatas differentia, quam inter colores et sonos. Ergo ex creatis rebus Deus cognosci nequit, ac proinde ab ipso Deo notitia ejus imprimenda nobis est.

Respondeo, neg. assert. **Ad probationem. α**) *dist.* Patres quidam asserunt ideam Dei esse animæ naturaliter insitam, quatenus naturaliter inest nobis lumen rationis, unde facillime hauriamus notitiam Dei ex rebus creatis (3), vel etiam discamus ex institutione ac traditione, *conc.*; quatenus reapse species ad cognoscendum Deum animo concreata sit, *neg.*, vel *subdist.*: ita ut multo plures Patres Deum a nobis ex rebus creatis cognosci doceant, *conc.*; aliter, *neg.* Vide Card. Franzelin (4) et alios Theologos, notitiam Dei ex conspectu mundi comparari probantes ex Patribus.

Ad β) *dist.* antec. Idea entis summe perfecti, cogniti prout est in se, non potest oriri ex rebus imperfectis, *conc.*; prout a nobis habetur, et haberi potest in hac vita, *neg.* Et *neg.* conseq.

Ad γ) *dist.* antec. Ex sola colore visione non possumus venire in notitiam sonorum claram et propriam *conc.*; saltem obscuriorem et analogicam, *neg.* *Disting.* etiam Minor. Major est inter Deum et res creatas differentia, quam inter colores et sonos, proportio entitativa, *conc.*; habitudinis in ordine ad cognitionem, *neg.* Nam res create effectus sunt Dei, ex quibus ad cognitionem primæ causæ melius assurgere possumus, quam ex coloribus ad sonorum notitiam.

(1) Tertull. lib. 1, *Contr. Marcion.*

(2) Hieron. *In Epist. ad Galat.* cap. 1.

(3) Vide S. Thom., *de verit.* quæst. 10, art. 12, ad 1.um; Card. Franzelin, *de Deo uno*, thes. 7.^a

(4) Loc. nup. cit. thes. 6.^a

Objic. 9. S. Augustinus videtur innatas species admis-
sisse. Nam α) loquens de cognitione intelligibilium et de mo-
do, quo ea comparatur, hæc scribit: *Ibi, inquam, erant* (vide-
licet in mente erant intelligibilia) *antequam ea didicissem, sed*
in memoria non erant (1).—**Respondeo**, locum hunc obscu-
rum sano sensu intelligi posse, si dicamus cum S. Thoma,
verbum Augustini referendum esse ad præcognitionem, qua
particularia in principis universalibus præcognoscuntur; sic
enim verum est, quod ea quæ addiscimus prius in anima nostrâ
erant (2).

Objic. 10. Insunt intellectui nostro principia, quæ S. Tho-
mas vocat naturaliter nota (3), qualia sunt axiomata: immo
vero S. Thomas habitus hujusmodi principiorum vocat natu-
rales. Atqui nequeunt dari principia naturaliter nota sine
speciebus naturaliter inditis. Præterea S. Thomas sæpe talia
docuit, quæ species innatas omnino vel redolent, vel certe
requirunt. Sane α) homo inquit, *ignotorum cognitionem per*
duo accipit; scilicet per lumen intellectuale, et per primas con-
ceptiones per se notas, quæ comparantur ad istud lumen, quod
est intellectus agentis, sicut instrumenta ad artificem. Quan-
tum igitur ad utrumque, Deus hominis scientiæ causa est excel-
lentissimo modo; quia et ipsam animam intellectuali lumine
insignivit, et notitiam primorum principiorum ei impresit,
quæ sunt quasi quedam seminaria scientiarum; sicut et aliis
naturalibus rebus impresit seminales rationes omnium effectuum
producendorum (4). β) Deinde non uno in loco videtur in-
nuere habitum principiorum esse in ipsa creatione animæ
inditum intellectui (5). Cum igitur habitus primorum prin-
cipiorum naturalis supponat ideas, ex quibus principia con-
stant, naturaliter etiam notas, atque adeo species ad ejusmodi
ideas habendas necessarias, jure concluditur dari species
aliquas innatas in doctrina S. Thomæ.

(1) S. August., *Confession.* lib. 10, cap. 10.

(2) S. Thom. *de verit.* quest. 10, art. 6, ad 3.um

(3) 1 p. quest. 84, art. 3, nuper exscript. in nota.

(4) S. Thom., *de verit.* quest. 11 art. 3.

(5) Vide 1 p. quest. 79, art. 12; et alia loca citata in *Logica* nostrâ,
num. 203, pag. 788, nota (5).

Respondeo ad primum, dist. Major. Insunt nobis princi-
pia quedam, quæ S. Thomas vocat naturaliter nota quasi
naturalis et innata sit eorum cognitio, *neg.*; quia eorum cog-
nitio ex primis ideis intellectus facillime habetur, ita ut a
nemine, intellectis terminis ignorari queant, ideoque non ad
studium et educationem, sed ad puram, ut ita dicam, natu-
ram mentis spectare dici possit illorum cognitio, *conc.* Et
contradistincta Minore, *neg.* conseq. S. Thomas vero negat
habitus principiorum ita esse naturales, *ut sint totaliter a*
natura, sed tantum concedit esse partim a natura, partim
ab exteriori principio ideoque naturales *secundum quam-*
dam inchoationem, prout ipsemet egregie declarat. *In ap-*
prehensivis enim potentiis potest esse habitus naturalis secun-
dum inchoationem, et secundum naturam speciei et secundum
naturam individui. Secundum quidem naturam speciei ex
parte ipsius animæ, sicut intellectus principiorum dicitur
esse habitus naturalis; ex ipsa enim natura animæ intelle-
ctualis convenit homini, quod statim cognito quid est totum,
et quid est pars, cognoscat quod omne totum est majus sua parte;
et simile est in cæteris. Sed quid sit totum et quid sit pars
cognoscere non potest nisi per species intelligibiles a
phantasmatibus acceptas. Et propter hoc Philosophus, in fine
Posteriorum (tex. ult. circ. med.), *ostendit quod cognitio*
principiorum provenit nobis ex sensu. Secundum vero naturam
individui est aliquis habitus cognoscitivus secundum inchoatio-
nem naturalem, in quantum unus homo ex dispositione organo-
rum est magis aptus ad bene intelligendum, quam alius, in
quantum ad operationem intellectus indigenus sensitivis (1).
Nulla ergo iterum est necessitas species insitas admittendi
etiam ad explicanda axiomata et principia, quæ quodammodo
naturalia dicuntur.

Ad alterum, neg. assert. **Ad probationem** α) dico ex
mente S. Thomæ aliunde nota Deum non impressisse *forma-*
liter, totaliter vel secundum consummationem humano animo
ab initio notitiam primorum principiorum, sed tantum *vir-*
tualiter et radicaliter vel secundum inchoationem, quia lu-
men naturale intellectus habet spontaneam facilitatem ac

(1) S. Thom. 1. 2, quest. 51, art. 1.

dispositionem ad prima principia statim, cognitis terminis, pronuntianda, prout fuse declaratum reliquimus in *Logica* (1). Ad probationem. *dist.* antec. eodem modo. S. Thomas non uno in loco videtur innuere, habitum principiorum esse naturalem *secundum incubationem* vel virtualiter et radicaliter, *conc.*: secundum *consummationem*, totaliter ac formaliter, *neg.*, prout abunde demonstratum est in prædicto *Logicæ* loco.

Tum *neg.* conseq. saltem probabiliter.

Quia nisi ostendatur *certo* ex mente S. Thomæ, habitum intellectualem consistere in speciebus vel in peculiari earum dispositione, quamvis *certum* foret S. Doctorem docuisse habitum principiorum esse totaliter animo concreatum, non *certo* sequeretur Aquinatem admisisse species innatas. Si enim habitus re differt a speciebus, potest ille innatus esse species vero acquisitæ. Sicut in sententia communi habitus fidei supernaturalis in baptismo infunditur parvulis, quin tamen adsint diu species necessariæ ad hoc, ut habitus ille possit operari, et concurrere ad actum credendi mysteria divina propter auctoritatem Dei revelantis.

Objic. 11. Cogitatio est essentialis, vel certe naturalis animæ proprietatis. Ergo species innatæ asserendæ sunt—**Respondeo, neg.** anteced., cujus contrarium fuse demonstratum est supra (2).

§ III—STATUITUR NECESSITAS INTELLECTUS AGENTIS.

134. Exclusis speciebus innatis, restat ut veriore sententiam circa efficientem specierum causam investigemus.

PROPOSITIO 4.^a *Efficiens specierum intelligibilium causa non est intelligentia aliqua separata, sed virtus quædam activa spiritualis animæ, quæ nomen obtinuit intellectus agentis.*

Causa specierum
efficiens
non est

Prima pars est contra Avicennam. Probatur autem, quia intelligentia illa vel esset increata, nempe Deus ipse, prout

(1) *Logic.* num. 204, pag. 791.

(2) Vide supra num. 35, pag. 149 seqq.

asseruisse dicitur Alexander Aphrodisæus (1) vel aliquis angelus. Atqui neutrum dici potest. **Et primo quidem non est Deus**, quia recursus ad primam causam non decet philosophum, nisi cum nulla alia suppetit idonea causa ad rem explicandam. Atqui potest alia idonea virtus creata assignari, quæ species hujusmodi producat. Ergo species intelligibiles non producit solus Deus immediate. Re sane vera quamvis omnis actio et omnis effectus creatus a Deo procedit, quamdiu tamen actio vel effectus non superat creatam activitatem, Deus in causis secundis ponit consentaneas virtutes perenniter existentes, per quas illæ, cooperante ipsa causa prima, operentur, quemadmodum docet Aquinas (2). Deinde **neque est angelus causa specierum**. Primo quia ex Theologorum sententia non possunt angeli præter motum localem producere ullam ejusmodi qualitatem physicam in inferiori natura (3). Præterea, sicut scite argumentatur S. Thomas; secundum Avicennæ sententiam *sufficiens ratio assignari non potest, quare anima nostra corpori uniretur*. Ergo rejicienda illa sententia est. **Prob. antec.** Nam anima vel uniretur propter bonum corporis vel propter bonum suum. Non potest autem dici, *quod anima intellectiva uniat propter corpus, quia nec forma est propter materiam, nec motor propter mobile, sed potius e converso*: unde anima debet uniri corpori propter bonum ipsius animæ intellectivæ, cui *corpus videtur maxime necessarium ad ejus propriam operationem, quæ est intelligere*. Verum nec potest dici sententia Avicennæ animam uniri corpori propter bonum sui: quia *si... anima species intelligibiles secundum suam naturam apta nata esset recipere per influentiam aliorum separatorum principiorum tantum, et non acciperet eas ex sensibus, non indigeret corpore ad intelligendum*,

intelligentia
separata.

(1) *De anim.* cap. 20, 21 apud. Conimbric., *de anim.*, lib. 3, cap. 4 et 5, quest. 1, art. 1.

(2) Vide S. Thom. 1 p., quest. 79, art. 4; et quest. *de anim.*, art. 4, ad 7.um, ubi hæc habentur: *Sicut in rebus naturalibus sunt propria principia activa in unoquoque genere, licet Deus sit causa agens prima et communis; ita etiam requiritur proprium lumen intellectuale in homine; quamvis Deus sit prima lux omnes communiter illuminans*. Cfr. ib. art. 5.

(3) Vide S. Thom. 1 p., quest. 110 et 111; *Quodlib.* 9, art. 10; Suarez, *Metaphys.* disp. 35, sect. 6; *de angel.* lib. 4, cap. 25, 26.

unde frustra corpori uniretur (1). Deinde in Avicennæ sententia sensus non requirentur in homine, nisi ut anima excitaretur ad se convertendam ad intelligentiam agentem, a qua species reciperet. Atqui neque hoc admitti potest. Nam si sensus hoc officium exhiberent respectu animæ, statim ac anima sive ex naturali sua inclinatione, sive per excitationem acceptam ab aliquo sensu, se converteret ad intelligentiam agentem, posset profecto ab hac accipere species intelligibiles earum quoque qualitatum sensibilibus, quibus percipiendis non habeat sensum, v. g. species colorum in cæco, sonorum in surdo: et consequenter *cæcus natus posset habere scientiam* de coloribus. Quod est manifeste falsum (2).

sed virtus
quædam animæ
activa quæ
vocatur
intellectus agens

Secunda pars: causa efficiens specierum intelligibilium est virtus quædam activa spiritualis animæ, quæ nomen obtinuit intellectus agentis. Est communis Scholasticorum (3) cum Aristotele (4) sententia. Probatur autem 1.º quia nulla alia idonea causa potest assignari; hæc autem nullatenus repugnat. Ergo agnoscenda est in anima rationali virtus quædam spiritualis, quæ intelligibiles species producat. Consequentia constat, supposita veritate hujusmodi specierum. Antecedens vero probatur quoad priorem partem per exclusionem. Nam cæteræ causæ, quæ assignari possent, vel ab aliquibus assignatæ sunt, revocantur vel ad ipsa objecta, *ad* intelliguntur, vel ad Deum vel ad angelos, vel demum ad interiores sensus, ac nominatim ad phantasma. Atqui exclusæ

(1) S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 4.

(2) S. Thom. *ibid.*

(3) Vide Albert. M. (in *Summ. de homine*, tract. de intellect. agente), S. Thom. (1 p., quæst. 54, art. 4; quæst. 79, art. 3; quæst. de anim. art. 4, 2.^a *Contr. Gent.* cap. 76; de spir. creat., art. 10; de verit. quæst. 10, art. 6; de anim. lib. 3, lect. 10, etc.), Alexandr. Halens. (in secunda part., quæst. 69, membr. 2), S. Bonaventura (2.^a dist. 7, part. 2, art. 1, quæst. 3, ad argum. fin.; dist. 24, part. 1, art. 2, quæst. ult.), Scot. (1.^a dist. 3, quæst. 8), Henrico Gandav. (*Quodlib.* 8, quæst. 12), Hervæum, (2.^a dist. 17, quæst. 2), Capreol. (4.^a dist. 40, quæst. 4), Ferrariens. (in lib. 2.um *Contr. Gent.* cap. 76), Suarez (de anim. lib. 4, cap. 8), Conimbricens. (de anim. lib. 3, cap. 4 et 5, quæst. 1, art. 2), etc., etc., etc.

(4) Aristot. de anim. lib. 3, cap. 5, text. 17. Cfr. S. Thom. *ibid.* lect. 10.

manent priores omnes causæ. Postrema etiam seu actus sensus interni et phantasma cum sit entitas materialis, non potest esse saltem adæquatâ causa speciei intelligibilis, quam spirituales esse probavimus (1). Ergo nulla alia causa præter virtutem aliquam activam propriam animæ potest esse idonea intelligibilium specierum causa. Quod vero virtus hujusmodi non repugnet, necesse non est demonstrare.

Probatur 2.º Omne agens naturale instructum est principiis vel virtutibus propriis et intrinsicis ad operationes sibi consentaneas necessariis. Atqui operatio consentanea humanæ animæ est intellectio, ad quam requiritur species intelligibiles; harum vero productio profecto non excedit creatam virtutem, cum sit meraeductio, nec magis perfecta, quam ipsa verbi vel expressæ speciei effectio. Ergo oportet, ut insit animæ virtus, eaque intrinseca, intelligibiles species abstrahendi vel producendi (2).

135. **Objic. 1.º** «Ejus solius est dimensionem a re dimensionata abstrahere, cujus est dimensionem corporibus, dare, quod est solius Creatoris. Sed ad hoc quod species a rebus accipiatur in anima, oportet, quod ab ipsa specie dimensiones separentur; quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, non autem in anima, maxime quantum ad intellectum» (3). Ergo Deus ipse, non vero ulla virtus intellectus, species intelligibiles efficit.—**Respondeo neg.** suppositum: nam *ista ita procedit, ac si illa eandem species numero, quæ est in rebus vel imaginatione, postmodum fieret in intellectu; sic enim oporteret, quod auferentur ab ea dimensiones: et hoc patet esse falsum* (4).

Quædam
objectiones
soluntur.

(1) Vide supra, num. 108, pag. 406. Cfr. num. 131, pag. 460.

(2) Vide S. Thom. quæst. de anim. art. 5; et 1 p., quæst. 79, art. 4.

Aliam quoque rationem non semel adhibet S. Thomas ex eo petitam, quod objecta sensibilia in seipsis sint materialia et individua ideoque inesse debere virtutem, qua materialitate sua spoliuntur, producendo videlicet speciem naturæ universalis representatricem. (Vide v. g. 1 p., quæst. 54, art. 4; quæst. 79, art. 3; *Compendio Theol.* cap. 83, etc.) Hæc vero ratio supponit controversiam mox agitandam de primo et directo intellectus nostri objecto; quare omittendam hic potius esse ducimus.

(3) Apud S. Thom., *Quodlib.* 8, art. 3.

(4) S. Thom., loc. nup. cit., ad 2.um

Objic. 2.º Si datur intellectus agens, necesse erit duplicem ponere intellectum in homine. Atqui sufficit unus; α) tum quia sufficit unus sensus pro quovis genere sensibilium, quin necesse sit invehere sensum agentem; β) tum quia sicut per externam sensationem movetur imaginatio ad suum actum, ita per actum imaginationis determinari potest intellectus ad intelligendum, γ) tum quia experientia novimus posse cæcum ex sensu tactus moveri ad imaginandum vel intelligendum non solum qualitates tactiles, sed etiam colorem et formam rei tactæ, quæ visu percipi solent. Ergo superfluous est intellectus agens, ac proinde rejiciendus (1).

Respondeo *dist.* Major. Si datur intellectus agens, necesse erit duplicem ponere intellectum in homine, id est duplicem virtutem formaliter cognoscitivam, *neg.*; alteram formaliter cognoscitivam, alteram activam, *trans.* Et *contradistinguo* Minor.

Ad probationem. α) *neg.* paritat., quia cum sensus sit potentia organica et species ejus entitative materialis, nihil obstat, quominus objectum materiale agat in organum, et speciem sensibilem producat: unde sensus agens seu virtus in potentia sensitiva residens ad species producendas plane supervacaneus est. Aliter vero ob oppositam rationem statuendum est de intellectu agente. Ad probationem. β) *negatur* iterum paritas ob eandem causam: quia imaginationis actus vel phantasma est materiale, ideoque ineptum ad gignendam intelligibilem speciem. Ergo vel neganda tibi est necessitas specierum intelligibilium, vel iis admissis, assignanda alia causa illarum productrix. Ad probationem. γ) *dist.* antec. Experientia novimus posse cæcum ex sensu tactus moveri ad imaginandum vel intelligendum non solum qualitates tactiles, sed etiam colorem et formam rei tactæ, si non sit cæcus natus, et ante cæcitatem acquisierit species coloris et formæ, *conc.*; si sit cæcus natus, vel numquam alias directe habuerit species prædictas, *neg.*, vel *subdist.*: hujusmodi cæcus ex sensu tactus moveri posset ad imaginandum vel intelligendum colorem et formam confuse et analogica quadam

(1) Cfr. S. Thom. quæst. *de anim.* art. 4, arg. 1.º et 2.º

repræsentatione, *trans.*; clare et propria repræsentatione, ac prout est in se, *neg.*

Objic. 3.º Una ex functionibus, quæ intellectui agenti assignantur, est abstractio «ideæ universalis a notis materialibus individuantibus. Atqui teste sensu intimo abstractio est operatio intellectus cognoscitivi, nec est, cur in abstractione dicatur tantum passive se habere, recipiens nempe ideam jam abstractam» (1). Ergo... Præterea abstractio ista in hoc consistit, ut essentia rei quæ est in phantasmate fiat intelligibilis per virtutem intellectus agentis, et ita facta intelligibilis informet intellectum possibilem. Jam vero essentia rei in phantasmate... non est nisi ipsum phantasma, hoc est, actus vitalis facultatis phantasie exprimens rem in concreto. Porro primo ut essentia abstraheretur, oporteret immutari ipsum phantasma, debet etenim phantasma elevari ad ordinem superiorem, ut fiat capax actuandi intellectum. Immutandus proinde esset ipse actus vitalis actus phantasie; at simul quoque oporteret ipsum phantasma manere idem et eodem modo, quia est semper actus facultatis phantasie idem perseverans et ante et post cognitionem intellectualem et simul cum ea... Hæc duo autem repugnant. Deinde cum essentia abstracta informet intellectum, ipse actus phantasie intellectum informaret. Atqui actus immanentes nequeunt egredi a facultatibus suis, et alias informasse. Ergo... (2).

Respond. ad primum, *dist.* Major. Functio intellectus agentis est abstractio ideæ universalis, id est, cognitio ipsa abstractiva, qua objecta universaliter apprehenduntur, *neg.*; abstractio speciei, qua intellectus possibilis vel intellectus formaliter cognoscitiva completur ad actum cognitionis elicendum, *conc.*

Et *contradist.* primam partem Minoris.

Ad alterum, *conc.* primam partem Majoris, alteram *neg.* vel *dist.* Ipsa essentia rei prout est in phantasmate informat intellectum possibilem, *neg.*: species spiritualis impressa repræsentatrix essentiae in phantasmate relucentis, *conc.*

(1) Ita P. Palmieri, *Anthropol.*, thes. 25, III pars, pag. 475.

(2) Id. ibid. vers. fin. III.º partis, pag. 476, 477.